

DRAGOSTEA DE PATRIE – DE LA NAȚIONAL LA UNIVERSAL: ABORDARE INTERDISCIPLINARĂ

Alexandru SEU,

*profesor de limba și literatura română,
Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, Edineț, Republica Moldova,
seu.sandu@yahoo.com*

Summary

The modern personality must be aware of its identity as the product of a set of socio-cultural values, which, by giving particular stateliness, creates the spirituality and the axiology of the nation in general. This article approaches some aspects of the literature message about the importance of affective self-report with a community with common values, more than just a simple identification on the basic affinities with it, which cultivates and strengthens the patriotic consciousness of the students.

Keywords: *patriotism, literature, history, comparativism, interdisciplinarity.*

Poetul Grigore Vieru spunea: „Este greșit să înveți copilul cum să moară pentru patrie, înainte de a-l învăța cum să trăiască pentru ea”. Școlii îi revine menirea de a cultiva dragostea de patrie în conștiința elevilor. Firește, aceasta nu poate voala problemele care îi fac pe oameni sceptici, dar poate ghida elevii să realizeze segregarea și ierarhizarea valorilor prin ilustrarea exemplelor de personaje literare și euri creatoare, care își manifestă înțelepciunea și forțele actante în circumstanțe vitrege și problematice. Limba și literatura română, istoria și literatura universală reprezintă disciplinele ale căror principii și prevederi didactice le permit să realizeze o simbioză interdisciplinară pentru a cultiva elevilor dragostea de patrie.

Diversificarea procesului instructiv, prin angajarea strategiilor interdisciplinare, implică un dialog pedagogic eficient, cheie a învățării centrate pe elev, prin care se cercetează sfera valorică socială, prezentându-se elevului atât exemple de atitudini și valori veritabile, căroro acesta le-ar analiza doar circumstanțele desfășurării și amploarea manifestării, cât și ceea ce s-ar numi astăzi *antiexemplu*, un bagaj vicios și nonvaloric (decădere, lipsă de atitudine), care ar stimula criticismul elevului, angajân-

du-l într-o observare și analiză obiectivă detașată a contextelor, evenimentelor, proceselor, personajelor, personalităților.

Formarea atitudinii respectuoase față de patrie se poate realiza prin cultul cinstirii trecutului istoric național, prin respectul față de aspirațiile naționale pentru libertate și identitate și, nu în ultimul rând, prin respectul față de culturile ce ne înconjoară, cu care am conviețuit și de la care am învățat. În acest context, articolul propune două perspective de abordare interdisciplinară a patriotismului: relația limba și literatura română – istorie, prin analiza creației militante a poetului Grigore Vieru și a contextului istoric din perioada mișcării de trezire a conștiinței naționale de la sfârșitul secolului al XX-lea între Prut și Nistru și limba și literatura română – literatura universală, prin cercetarea, din perspectivă comparativă, a două destine tinere împovărate de calvarul Primului Război Mondial: Apostol Bologa din romanul rebrenian *Pădurea spânzuraților* și Grigori Melehov, personajul romanului *Donul liniștit* de Mihail Șolohov.

„Se afirmă că evenimentele de la 1989 încoace acționează asupra lui Grigore Vieru ca un denotator care-i eliberează toate energiile, vulcanul lui interior intră în erupție”¹. „Nimeni nu poate contesta partea cea mai valoroasă a operei sale, jertfelnică dăruire neamului și limbii române, transformată în crez”². Pledoaria *vieții pentru patrie* identifică, în creația viereană, patria cu mama (*Mamă, tu ești...*), dragostea (*Locuiesc*), limba română (*Dorul și limba, Răsai, Cântare scrisului nostru*), elogiul valorilor culturale (*Eminescu, Lucian Blaga*). Valorile pe care Vieru le-a cântat *așa cum își cântă privighetoarea pădurea care i-a dat adăpost* sunt promovate la orele de limba și literatura română.

Motivele și temele textelor viereane, inspirate din trăirile noroase sau clare *ca o amiază* ale acestui neam, demonstrează că a-ți iubi patria înseamnă: „Dar mai întâi/ să fii sămânță./ Tunet să fii./ Ploaie să fii./ Lumină să fii./ Să fii os/ de-al fratelui tău/ retezat de sabia dușmană./ Brăzdar să fii./ Duminică să fii./ Doină să fii./ Ca să ai dreptul/ a săruta acest pământ/ îndurerat/ de-atâta rod”.

În *Despre fericire*, eul liric vierean își exprimă direct sentimentul împlinirii crezului său artistic, cel de a cânta *mărul înflorit*, patria și valorile

¹ Alexandru Burlacu. *Poetica lui Grigore Vieru*. În: *Grigore Vieru. În umbra lui Orfeu*. Concepție, antologare, elaborare V. Caraman. Chișinău: "Garomont-Studio", 2015, p. 18.

² Mihai Cimpoi. *Moarte întru adevăr*. În: *Grigore Vieru. În umbra lui Orfeu*, p. 33.

naționale și nu *păunii*, adică tărâmurile exotice, îndepărtate, străine. Cântând „Izvorul care reînvață/ De unde vine,/ Când a fost născut...”, eul liric trăiește sentimentul fericirii, prilejuit de trezirea conștiinței naționale. Poetul este cel care trăiește alături de poporul său vitregiile sorții potrivnice și necazurile acestuia: „Sunt fericit/ C-am plâns ori/ M-am bătut în vatră/ Cu hoarda ploilor de piatră...”. Spiritul de sacrificiu este exprimat de versurile „C-am încălzit/ Cu sângele-mi rănit/ Pământul...”. Versurile „Erou nu sunt,/ Măririi nu cer” definesc un patriotism necondiționat, o angajare voluntară, izvorâtă din axiologia autentică interioară, în lupta pentru redobândirea vechii identități, fără urmărirea unor beneficii.

În *Basarabie cu jale*, Grigore Vieru deplânge soarta unui popor abătut de la drumul aflării adevărului. Un popor care nu înțelege, nu vrea să înțeleagă sau se preface a nu înțelege adevărul păstrează totuși latentă luciditate a conștiinței naționale atunci când, fermecat de cântecul românesc, își încuie lacrima în piept, semn că ce simte cu adevărat este deasupra oricărei rațiuni șovine calculate, rățacite. Astfel, adevărul triumfă prin recunoașterea eternului spirit românesc: „Ei spun că nu-s români, ci lacrimi/ În piept frământă/ Când un Fărcaș sau Vicoveanca/ Sau Gheorghe cântă”. Privat de o conștiință națională temeinică, sufletul basarabean are destinul spicului de grâu pus în fața pietrei. Versurile-refren „Încălcită-ți este viața,/ Basarabie!/ Ca grâul ce-l bate gheața,/ Basarabie!” sugerează destinul dramatic al românului din Basarabia, lipsit de conștiința istorică, fără de care un popor poate fi ușor distrus.

„Bucurându-se de o neîntrecută popularitate, omnivalentă și rezistență în coordonatele sale esențiale, opera lui Grigore Vieru, Poet singular în tot spațiul românesc și adevărat pedagog al Neamului său, acumulează astăzi noi valențe, sintetizând atât naționalul, cât și europeanul și universalul. Creația viereană, în totalitatea sa, oferă o gamă infinită de interpretări și lecturi persuasive”³. Mesajul poeziilor lui Grigore Vieru, ctitor de conștiință națională, este un îndemn să iubim dreptatea, adevărul, credința – Patria.

Drept surse pentru aspectul istoric, servesc, cu certitudine, înregistrările de la Marile Adunări Naționale, în cadrul cărora oameni de cultură, oameni politici, lideri religioși, adepți ai revenirii la făgașul firesc al istoriei, au ținut discursuri înflăcărâte (27.08.1989; 31.08.1989; 27.08.1991),

³ Ion Hadârcă. *Grigore Vieru sau axul postumității testamentare*. În: *Grigore Vieru. În umbra lui Orfeu*, p. 67.

înregistrările de la ședințele Sovietului Suprem al RSSM, pentru analiza opiniilor politice și a procesului decizional, mărturiile organizatorilor și participanților acestora, ecourile mediatiche naționale, unionale și internaționale ale evenimentelor.

Abordarea interdisciplinară a conceptului de *patriotism* se poate realiza și prin relația literatura română – literatura universală, materializată în acest articol prin analiza comparativă a personajelor principale ale romanelor *Pădurea spânzuraților* și *Donul liniștit*, care prezintă similitudini la nivel de temă, idee și mesaj. Prezintă interes cum Apostol Bologa și Grigori Melehov, ambii tineri, plasați în circumstanțe practic similare care îi forțează să discearnă valorile, zguduți de criza existențială care le-a marcat tinerețea, triumfă asupra urgiilor războiului, devenind învingători morali ai acestuia.

Atât Apostol Bologa, cât și Grigori Melehov se manifestă, pe parcursul războiului, ca militari profesioniști, care servesc cu abnegație cauza armatelor lor. Apostol Bologa își manifestă devotamentul și profesionalismul, distrugând reflectorul rusc. Dar scopul ascuns al acestui act de sacrificiu și curaj a fost de a „dobândi de la generalul Karg mântuirea”. „În ziua când un general bătrân, înconjurat de o droaie de ofițerași fercheși, a venit să-i agațe pe piept medalia de aur pentru distrugerea reflectorului, Bologa s-a prefăcut că i-e rău, numai ca să nu fie silit a părea încântat”.

Ambele personaje trăiesc crize ale conștiinței. „La Apostol Bologa aceasta începe atunci când „lumina, simbol al conștiinței, trece ca o ștafetă din privirea ofițerului ceh, cu nume sugestiv Svoboda (libertate), în sufletul lui Apostol Bologa. [...] Toate lozincile cazone: „Patria este datorია”, „războiul e adevăratul izvor de viață și cel mai eficace mijloc de selecție”, îi apar ridicole și se miră „cum nu mi-am dat seama oare că o formulă neroadă nu poate ține piept vieții niciodată?”. Războiul în care luptase și luase trei medalii i se pare odios”⁴. „Apostol ignoră argumentele naționale ale mamei sale („Noi n-avem patrie! (...) Asta nu-i patrie...”), ca și rezerva patriotică a avocatului Domșa („Să te bați tu pentru ungerii care ne bat pe noi? Dar când ai o patrie ca a noastră nu ești deloc obligat să te îmbulzești la datorie, ba chiar dimpotrivă!”) în numele datoriei față de stat. [...] Frământările interioare cresc în intensitate, iar, pe măsură ce se apropie de linia de

⁴ Emil Alexandrescu. *Literatura română în analize și sinteze*. Ediția a VII-a revăzută și completată, pp.448-45.
[https://ro.wikipedia.org/wiki/P%C4%83durea_sp%C3%A2nzura%C8%9Bilor_\(roman\)#Conflictul_între_datorie_și_conștiința_națională](https://ro.wikipedia.org/wiki/P%C4%83durea_sp%C3%A2nzura%C8%9Bilor_(roman)#Conflictul_între_datorie_și_conștiința_națională) (accesat la 08.03.2020)

hotar ce-l separa de România, personajul își regăsește identitatea națională română transmisă ca moștenire morală de către tatăl său prin îndemnul „(...) să-ți faci datoria și să nu uiți niciodată că ești român!”, fiind dispus să-și facă datoria oriunde, numai să nu lupte împotriva conaționalilor săi”⁵.

„Începutul încercărilor pentru Grigori Melehov a fost Primul Război Mondial. Prins în mijlocul evenimentelor militare, el se manifestă ca un luptător curajos și ferm. Nu s-a eschivat de la îndeplinirea serviciului militar, deoarece acest lucru ar contrazice ideile sale despre datoria și onoarea cazacului. Dar, în același timp, Melehov nu acceptă moartea și afirmă semnificația vieții umane. Prin urmare, omorârea unui soldat austriac a devenit un test moral atât de dificil pentru el. *Conștiința mea mă omoară, îi spune Grigori fratelui său. Petro, mi-e sufletul obosit! Îs așa, ca un om pe ducă. Parcă aș fi fost între pietrele de moară... M-au zdrobit și m-au zvârlit afară... I-au asmuțit pe oameni de te-ar sfâșia! Lumea a ajuns mai rea decât lupii! Numai ură peste tot. Cred că, dacă aș mușca un om, ar turba îndată. [...] Am ucis fără rost un om, și acum mi-e inima bolnavă din pricina afurisitului! Îl văd noaptea prin vis. Ce sunt eu de vină? Umanismul personajului este demonstrat și de acțiunile sale. Din scrisoarea pe care Petro Melehov o trimite acasă, după ce familia primise vestea morții lui Grișa, citim: „Grigori a stat întins pe câmpul de luptă până ce s-a înnoptat, când s-a dezmeticit și a pornit-o târâș spre noi. S-a târât, ținând drumul după stele și a dat peste un ofițer de-al nostru, rănit, un locotenent-colonel de la un regiment de dragoni, lovit de schije de obuz în pântec și în picioare. Grigori l-a tras și l-a purtat în spate vreo șase verste. Și pentru aceasta a fost decorat cu crucea «Sf. Gheorghe»”. De-a lungul timpului, Grigori încetează să mai cruțe viețile altora și pe a lui așijderea. Războiul nu i-a distrus însă principiile morale, el neacceptând afirmațiile privind justificarea morții. Și aici o discrepanță tragică se manifestă în sufletul eroului între propriile sale credințe și realitatea aspră. Așadar, pe parcursul romanului, vedem cum o persoană care a iubit cu pasiune viața își pierde treptat credința în ea, credința în sine și în dreptate. Calea către adevăr s-a dovedit a fi una lungă, șerpuitoare, spinoasă pentru Grigore. Și totuși, această cale, nu i-a ucis complet omul din sine. Acest lucru este demonstrat de dezarmarea voluntară și întoarcerea lui Melehov la casa natală, disponibilitatea lui de a răspunde oamenilor pentru greșelile sale și vărsarea de sânge uman. Imaginea finală, în care acesta își ține fiul în brațe, este doar o parte din*

⁵ *Ibidem.*

realitatea la care a visat Grigori. Această scenă afirmă viața de dragul vieții, (la fel cum Rebreanu afirmă legea *iubirii pentru iubire*, care transformă legea iubirii într-un concept filosofic, absolut) o viață în care nu există loc pentru moarte, ură, căutări istovitoare ale adevărului moral absolut, permițând construirea unei lumi cinstitute, corecte și fericite pentru toți”⁶.

În concluzie, specificul formării conștiinței dragostei de patrie, pe lângă alte aspecte ale competenței civice la lecțiile de limba și literatura română, este definitoriu. Aspectele interdisciplinare și dialogul pedagogic consolidează și diversifică multitudinea de resurse, strategii și material teoretic menit să formeze din elevul implicat social de astăzi cetățeanul activ și responsabil de mâine.

⁶ *Ibidem.*